

ДРЕВНИ ОБРЕДИ И СЪВРЕМЕННИ ПУБЛИЧНИ ПРАКТИКИ

Диана Димитрова, Мариана Чаушева, Силвия Кейванова
Основно училище „Стою Шишков“ – с. Търън, община Смолян

Резюме. Текстът съдържа информация за работата по проучване на публиките на културни продукти в България чрез анкетиране, идентифициране на типовете публики и най-популярните културни събития по райони; отличаване на най-популярните обредни практики в съвременността и възстановяването им в техния автентичен вид; проучване на обредните ястия, които са се консумирали по време на обредите и ритуалите в миналото и записването на рецептите им. Екипът, работещ по проекта, създаде работно ателие „Културно-образователен кооператив“. Инициативата завърши с провеждане на практическа конференция и обреден спектакъл.

Keywords: ancient rituals; modern public practices; practical conference; workshop; ritual spectacle; analysis; algorithm; presentation

Дейностите, изпълнени по време на инициативата „Древни обреди и съвременни публични практики“, бяха следните: проучване на публиките на културни продукти в България чрез анкетиране; идентифициране на типовете публики и най-популярните културни събития по райони; отличаване на най-популярните обредни практики в съвременността и възстановяването им в техния автентичен вид; проучване на обредните ястия, които са се консумирали по време на обредите и ритуалите в миналото и записването на рецептите им; създаване на работно ателие „Културно-образователен кооператив“; провеждане на практическа конференция и обреден спектакъл.

Проведени в рамките на пет месеца, тези дейности доведоха до създаването на културно-образователно портфолио с богат набор от материали, което в бъдеще може да бъде използвано за образователни цели и привличане на публики.

Анкетирането на експерти в областта на културата и образованието беше извършено от ръководителя на Проекта. Анкетата бе придружена от алгоритъм за анализ и презентация на резултатите до момента. Това поз-

волява надграждане и бъдещо продължаване на проучването. В резултат на анализа се идентифицираха три типа публики: експертна, активна и широка публика. Друг по-важен резултат е обучението на група ученици в анализ на данни, извличане на изводи и прогнозиране на резултати.

Културните събития по райони, които анкетираните са записали, очертаха една културна карта на България, която може да се използва за начертаване на учебни туристически маршрути. От тези събития заедно с учениците отделихме обредите молитва за дъжд, прощъпалник и годеж за възстановка в работното ателие. Под ръководството на специалиста историк Мариана Чаушева доброволческата група ученици към училището подготви обредния спектакъл „Наследство“ и се обучава в продължение на два месеца в приготвянето на старинни ястия. Резултат от тези дейности са трите възстановки на обреди и диплянката „Възродената традиция“.

Проучването на обредни ястия беше многообхватно, бяха издирени петдесет и три рецепти. Те са събрани в отделна папка, а трите обичая и ястията към тях са подредени в диплянка с предговор, който насочва вниманието към семейните ценности. Проучването на диетолога за дълготелтето на родопчанина и продуктите, които той консумира, намери място в брошурата „Традиция и здраве“. Диетологът Силвия Кейванова подбра най-популярните продукти, от които родопчанинът приготвя храната си, и изследва въздействието им върху организма. Получи се изключително интересен материал, който разбива митовете за вредни и здравословни храни. В резултат на всички проучвания на публики и работа с различни по характер публики по проекта беше издадена диплянка „От младите за всички“, в която младежи от Смолян и ученици от Търън очертаха процесите на привличане на публики, създаване на публики и инструментите за генериране на публики.

Партньорските отношения с ОУ „Кирил и Методий“ – с. Арда, и РИМ „Стою Шишков“ – Смолян, помогнаха да се обогати портфолиото с представянето на добри публични практики с образователни програми в РИМ – Смолян, и с информация за родопски ястия „От градината на баба“ и „Плодовете на моя роден край“. А НЧ „Светлина 1937“ предостави помещение за работното ателие, което по-късно прерасна в информационно бюро „Културно-образователен кооператив“. Председателят на читалището осигури зала за репетиции за обредния спектакъл, озвучаване и автентични носии за възстановките. Всички партньори работиха в екип и съдействаха за добрите резултати. Вследствие на това се създаде научно изложение за това какво точно е културно-образователното портфолио, като инструмент за генериране на потребители на култура. Презентациите по отделните дейности могат да илюстрират теми по гражданско об-

разование, свързани със семейството и културата на родопчанина, с потребността от консумиране на култура, с холистичното здраве на децата. На организирана практическа конференция „Традиция и иновации – публики и политики“ в етнографската зала на ОУ „Стою Шишков“ бяха обсъдени проблемите и постиженията в областта на образованието и културата и бе направен изводът, че това са две страни в процеса на формиране на гражданско общество в България, които са ключови за успешното ни развитие като нация. Конференцията прие 187 препоръки към културните и образователните институции в България. След конференцията на участниците беше предоставена възможността да видят обредния спектакъл „Наследство“. Бяха възстановени пред публика обичаят прощъпалник и обредът по сгледата на младите и годяването им. Освен ученици в спектакъла участва и учителката по английски език Светлана Бозова като бъдеща свекърва.

Тези театрално-музикални миниатюри бяха подбрани от всички прочучени, за да въздействат на родовото чувство на децата и младите, да възродят семействеността, като основа за формиране на здрава култура не само на общуване, а и на планиране. Беше открита кулинарна изложба от старинни обредни ястия, които учениците се учеха да приготвят в ателието. На гостите беше дадена възможност да получат рецептите на ястията, които са им допаднали най-много.

Инициативата завърши с откриването на информационно бюро „Културно-образователен кооператив“ в сградата на НЧ „Светлина 1937“. Идеята е това информационно бюро да дава справки на туристите и да натрупва информация за важните обекти в района на Търън, които биха представлявали интерес за културния туризъм, както и да натрупва информация за състава на групите, преминаващи през Търън, националността им, интересите и дестинациите им. Тази последваща дейност може да подтикне учениците да продължат образованието си в сферата на туризма и услугите, както и на мениджмънта. Ще запълни свободното им време, ще ги научи да вникват в събрани данни и да ги анализират за нуждите си.

В резултат на инициативата бяха постигнати следните резултати.

– Машабно, представително за страната проучване на потребителите на културни продукти в България. Анализ на резултатите и на тази база – идентифициране на типове публики с техните характеристики. Формиране на група ученици – анализатори на данни.

– Културна карта на България с най-популярните културни събития по райони.

– Списък с обредни практики, характерни за различни райони на България.

– Програма по гражданско образование за генериране на публикации на културни продукти.

– Разнородни и разнообразни препоръки към културните и образователни институции в България.

– Информационен масив с рецепти и описания на обредни ястия и практики.

– Филм за обхванатите публикации и филмирана конференция.

– Създадени партньорства между читалища, училища, музеи, кметства и НПО.

– 16 ученици, обучени в приготвянето на обредни ястия; 10 ученици, обучени във възстановки на обредни практики. Обреден спектакъл за представяне по различни поводи.

– Историческа първа среща на четирите институции в България с патрон Стою Шишков.

– Диплянка „Възродената традиция“; диплянка „От младите за всички“; брошура „Традиция и здраве“.

– Културно-образователно портфолио „Древни обреди и съвременни публични практики“ на хартиен и магнитен носител – основа за бъдещи партньорства и гражданско образование.

Устойчивостта на проекта е гарантирана от темите и проблемите, залегнали в портфолиото. Главната цел беше да се въведат учениците в театралния свят на обредите, като едновременно с това се изследват обредните ястия и така се акцентира върху здравословното хранене и символиката на определен вид храни. По този начин в детското съзнание се обвързаха духовните ценности на семейството, здравето и увереността, че проучванията водят до яснота и ако данните се разчитат с подходяща методика, могат да се ползват за подобряване не само на учебната работа, но и на развитието на детето въобще.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Проектът е осъществен от екип в състав: Диана Димитрова – ръководител; Мариана Чаушева – ръководител на ученическата група; Силвия Кейванова – специалист по здравословно хранене. Участие в него са взели доброволческа група ученици, ученици – участници в културно-образователното ателие, родители – участници в обредите.

ANCIENT RITUALS AND MODERN PUBLIC PRACTICES

Abstract. The text contains information about activities in studying the audiences of cultural products in Bulgaria; identifying the types of audiences and the most popular cultural events by region; distinguishing the most popular ritual practices in modern times and restoring them in their authentic form; studying the ritual dishes that were consumed during rituals in past and recording their recipes. The project team created a workshop “Cultural and Educational Cooperative”. The initiative ended with a practical conference and a ritual show.

✉ **Ms. Diana Dimitrova, Ms. Mariana Chaysheva, Ms. Silvia Keivanova**
Primary School “Stoyo Shishkov”
Village of Taran, Smolyan Municipality, Bulgaria
E-mail: diana_dimitrova66@abv.bg